

Datum

4 september 2023

Zaaknummer

1406779

Betreft

Ontwerpbesluit afvoeren uit
het rijksmonumentenregister

Monumentnummer(s)

467708

besluit

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap besluit, gelet op artikel 3.4, 3.1 en 3.2 van de Erfgoedwet, onderstaand monument te schrappen uit het rijksmonumentenregister.

Het betreft:

Rijksmonumentnummer

467708

Locatie

- Damwâld BY Trekwei 8a, voorheen Geestmermeer Dokkum

Gemeente

Noardeast-Fryslân;

Provincie

Fryslân;

Kadastrale aanduiding(en)

- Akkerwoude N 470

Naam van het rijksmonument

De Mearmin

Omschrijving

Inleiding.

POLDERMOLEN "De Mearmin". Mooi in de Geastmermearpolder gelegen achtkantige monniksmolen of grondzeiler, afkomstig uit Roodkerk waar hij in 1892 werd gebouwd ter bemaling van Sytsma's polder. De molen van Roodkerk had op de oorspronkelijke plaats een met riet bekleed achtkant en dito kap, een houten bovenas en een gevlucht met zelfzwichting. In 1962 werd de molen afgebroken en in 1969 weer opgebouwd op de huidige plaats. De gietijzeren as die bij de herbouw werd gebruikt dateert uit 1903 (fabrikant H.J. Koning, Foxham; nummer 70) en is afkomstig van een in 1968 gesloopte molen uit Birdaard, evenals de stenen onderbouw, de staart met kruihaspel en een houten roede. De vijzel is afkomstig van een afgebrande molen te Aduard. Enkele andere onderdelen zijn vernieuwd, daaronder de vijzelbak.

Op de huidige plaats van "De Mearmin" stond oorspronkelijk een tjasker; later een Amerikaanse windmotor.

Omschrijving.

Achtkantige houten poldermolen op gemetselde voet met gepotdekseld houten achtkant en eveneens gepotdekselde kap.

Houten roeden, oudhollands opgehekt; houten gaand werk en vijzel. In voet en achtkant houten deuren respectievelijk een lichtopening.

Waardering.

Herbouwde achtkantige poldermolen van algemeen belang wegens:

- ouderdom
- cultuurhistorische betekenis
- industrieel-archeologische betekenis
- markante ligging.

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
4 september 2023

Zaaknummer
1406779

Betreft
Ontwerpbesluit afvoeren uit
het rijksmonumentenregister

Monumentnummer(s)
467708

Motivering

Aanleiding

Het rijksmonument met nummer 467708 is op 18 januari 1994 ingeschreven in het rijksmonumentenregister. In 2016 is het verplaatst naar een buitenmuseum. Dit geeft voor mij aanleiding om het rijksmonument te schrappen uit het rijksmonumentenregister. Mijn besluit van 29 juni 2022, zaaknummer 1283537, tot het schrappen van dit rijksmonument is na bezwaar herroepen omdat niet de juiste procedure was gevolgd. Met het onderhavige besluit wordt gehoor gegeven aan de uitkomst van de bezwaarprocedure dat voor het schrappen van het rijksmonument op grond van artikel 3.2, eerste lid, en artikel 3.4, tweede lid, van de Erfgoedwet de uniforme openbare voorbereidingsprocedure moet worden doorlopen.

Grondslag

Vanaf 1 juli 2016 geldt de Beleidsregel aanwijzing rijksmonumenten en wijziging rijksmonumentenregister Erfgoedwet, beleidsregel van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 25 juni 2016, Staatscourant 30 juni 2016, nr. 33906 (hierna: Beleidsregel).

Op grond van artikel 3.4, eerste lid, van de Erfgoedwet kan ik wijzigingen aanbrengen in het rijksmonumentenregister. Op het schrappen van rijksmonumenten uit het rijksmonumentenregister is ook artikel 3.4 van de Erfgoedwet van toepassing.

Procedure

Op de voorbereiding van een besluit over het schrappen uit het rijksmonumentenregister van een rijksmonument is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure uit afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing. Dit is bepaald in artikel 3.2, eerste lid, en artikel 3.4, tweede lid, van de Erfgoedwet.

Advies

Over het ontwerpbesluit heb ik tegelijk met de aanbieding van het ontwerpbesluit aan de eigenaar van de molen, op grond van artikel 3.1, tweede lid, van de Erfgoedwet advies gevraagd aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Dantumadiel.

Ik heb, tegelijk met bovengenoemde adviesaanvraag, op grond van artikel 3.1, derde lid, van de Erfgoedwet, ook advies gevraagd aan Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân.

In het definitieve besluit wordt onder dit kopje ingegaan op de adviezen en geef ik aan hoe ik die heb betrokken in mijn overwegingen.

Zienswijzen

In het definitieve besluit worden onder dit kopje de ingebrachte zienswijzen vermeld en geef ik aan hoe ik die heb betrokken in mijn overwegingen.

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
4 september 2023

Zaaknummer
1406779

Betreft
Ontwerpbesluit afvoeren uit
het rijksmonumentenregister

Monumentnummer(s)
467708

Overwegingen

In 1968 is de molen op de locatie aan het Geastmer Mar te Dokkum geplaatst, samengesteld uit verschillende gesloopte Friese molens. De molen is in 1994 als werkende poldermolen aangewezen als rijksmonument. In 2016 is de molen na restauratie opnieuw opgebouwd in het buitenmuseum, De Sûkerei, in Damwâld.

Door de molen te verplaatsen verandert de context en gaat een groot deel van de authenticiteit verloren. Dit verlies aan monumentale waarden heeft geleid tot het besluit om de molen uit het rijksmonumentenregister te schrappen. Het besluit tot schrappen uit het rijksmonumentenregister van molen De Mearmin past ook in het beleid dat ik voer ten aanzien van het verplaatsen van rijksmonumenten. Het verplaatsen van een molen houdt in zijn algemeenheid in dat de molen monumentale waarden en historische context verliest, ook indien de oude locatie niet oorspronkelijk is. Het is ook reeds lange tijd gebruikelijk dat daar waar rijksmonumenten worden verplaatst naar een buitenmuseum deze hun monumentale status verliezen (of niet tot monument worden aangewezen). Dit beleid heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (hierna: RCE) vastgelegd in het Beoordelingskader 'Verplaatsen van monumenten' (mei 2018) en laatstelijk herbevestigd in het document 'Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten' (februari 2019). Beide documenten zijn te raadplegen via de website van de RCE.

Reeds in 2012 heb ik in een advies aan de gemeente Dongeradeel kenbaar gemaakt dat verplaatsing van de molen kan leiden tot het verlies van de monumentale status: 'In de redengevende omschrijving wordt de molen gewaardeerd wegens zijn cultuurhistorische betekenis en industrieel-archeologische betekenis maar ook ouderdom. De uitvoering van dit plan heeft grote consequenties voor dit waarderingscriterium. [...] Na uitvoering van de werkzaamheden zal bekeken worden of de molen nog steeds voldoende beschermingswaardig is', aldus mijn brief van 13 april 2012 waarin ik positief adviseerde over de restauratie en negatief ten aanzien van de verplaatsing. Dit standpunt is opnieuw verwoord in mijn advies van 17 april 2014 in het kader van de vergunningaanvraag tot verplaatsing: 'Het verplaatsen naar het openluchtmuseum De Sûkerei is niet gewenst. Dit betekent een museale opstelling waarbij de context van water, polder, waterhuishouding zal verdwijnen.'

Bij de voorbereidingen op dit besluit tot schrappen uit het rijksmonumentenregister ben ik nagegaan of er in dit geval aanleiding is om af te wijken van de gebruikelijke werkwijze en mijn beleid ten aanzien van het verplaatsen en schrappen van monumenten uit het rijksmonumentenregister. Dit heb ik gedaan op basis van een waardering volgens de waarderingscriteria bouwkunst en de overwegingen die oorspronkelijk ten grondslag lagen aan de aanwijzing als rijksmonument en de mate waarin deze nog van toepassing zijn op het rijksmonument (artikel 5 van de Beleidsregel). Deze waardering heb ik hieronder opgenomen:

Cultuurhistorische waarde

De innovatieve waarde van deze molen zit in de wijze van bemalen, namelijk met behulp van een vijzel. Vanaf ongeveer het midden van de negentiende eeuw werd deze innovatie algemeen gangbaar. Deze molen werd van de Polder Van der Veen in Roodkerk (1892) in 1968 verplaatst naar het Geastmer Mar en aangevuld met molenonderdelen van andere molens.

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
4 september 2023

Zaaknummer
1406779

Betreft
Ontwerpbesluit afvoeren uit
het rijksmonumentenregister

Monumentnummer(s)
467708

Architectuur- en kunsthistorische waarde

De Mearmin is een voorbeeld van een achtkantige houten poldermolen op gemetselde voet met gepotdekseld houten achtkant en eveneens gepotdekselde kap.

Situationele- en ensemblewaarde

De Mearmin is in de context van het museum zichtbaar en beleefbaar, maar dit is een voor de molen kunstmatige omgeving. De verplaatsing van de poldermolen heeft een negatieve impact op de situationele waarde. Bij aanwijzing is in de waardering de markante ligging van de molen aan het water van het Geastmer Mar benoemd. De poldermolen heeft altijd een relatie met het water gehad en maakt onderdeel uit van de waterhuishouding van een poldergebied. Door de verplaatsing van De Mearmin naar een openluchtmuseum is iedere relatie met de ruimtelijke context (de historische molenlocatie van de voorganger van de molen, een Amerikaanse windmotor), waterwegen, verkaveling en archeologie verloren gegaan.

Gaafheid en herkenbaarheid

De Mearmin wordt op de huidige locatie gebruikt om het museumterrein te bemalen en de molen zelf is nog goed herkenbaar als poldermolen. Bij de verplaatsing in 2016 is de molen grotendeels vernieuwd, zowel van binnen als van buiten. Het binnenwerk is vernieuwd, met uitzondering van het houten achtkant. Het gaande werk is grotendeels vernieuwd. Uitzwendig is de molen volledig vernieuwd.

Zeldzaamheid

Hoewel molens zeldzamer zijn geworden, worden zij tegenwoordig door diverse vormen van bescherming goed in stand gehouden en gekoesterd. Molen De Mearmin vertegenwoordigt geen uitzonderlijk of zeldzaam type of verschijningsvorm.

Conclusie

Uit het bovenstaande valt te concluderen dat de authenticiteit en de ouderdom (specifiek benoemd in de registeromschrijving) van de molen is aangetast. Door de molen te verplaatsen naar een museale context is daarbij de relatie met het landschap verloren gegaan. De Mearmin vertegenwoordigt nog wel cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde, maar scoort op de andere waarderingscriteria onvoldoende om een rijksmonumentenstatus te rechtvaardigen. Deze waardering geeft mij dan ook geen aanleiding af te wijken van de gebruikelijke werkwijze en mijn beleid ten aanzien van het verplaatsen en schrappen van monumenten uit het rijksmonumentenregister.

Aan de belangen van de huidige eigenaar is nog wel tegemoet gekomen door de molen niet direct na verplaatsing af te voeren uit het rijksmonumentenregister. Hierdoor heeft de eigenaar voor de planperiode 2018-2023 nog een beroep kunnen doen op de Subsidieregeling instandhouding monumenten. Gelet op het herroepen van het besluit tot schrappen uit het rijksmonument van 29 juni 2022 is er ook voor de planperiode 2024-2029 de mogelijkheid om subsidie aan te vragen. Na afloop van deze planperiode wordt de subsidie vastgesteld. Het schrappen uit het rijksmonumentenregister zal hier geen invloed op hebben.

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
4 september 2023

Zaaknummer
1406779

Betreft
Ontwerpbesluit afvoeren uit
het rijksmonumentenregister

Monumentnummer(s)
467708

Hierna komen de kosten voor instandhoudingswerkzaamheden aan molen De Mearmin niet langer voor subsidie in aanmerking.

Gelet op het voorgaande bestaat er voldoende aanleiding om het rijksmonument te schrappen uit het rijksmonumentenregister. Door de verplaatsing naar een buitenmuseum is er een ander behoudsperspectief voor de molen ontstaan, namelijk die van de museale collectie. Daarnaast is door de verplaatsing naar een buitenmuseum sprake van verlies van monumentale waarde door de gewijzigde context. Op basis hiervan kom ik tot de conclusie dat het algemeen belang bij schrappen uit het monumentenregister zwaarder weegt dan het belang van de eigenaar bij behoud van de monumentenstatus met bijbehorende financieringsmogelijkheden.

Ter informatie

Na de verplaatsing van de molen zijn de identificerende gegevens in het rijksmonumentenregister niet aangepast. Dit heeft ook tot gevolg dat het perceel Dokkum D 2672, waar de molen voor de verplaatsing stond, in het Kadaster nog voorzien is van een publiekrechtelijke beperking op grond van de Erfgoedwet. Ik zal de beheerder van het Kadaster verzoeken om de publiekrechtelijke beperking in de openbare registers op het perceel Dokkum D 2672 te verwijderen.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Susan Lammers
algemeen directeur

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
4 september 2023

Zaaknummer
1406779

Betreft
Ontwerpbesluit afvoeren uit
het rijksmonumentenregister

Monumentnummer(s)
467708